

622025

homelands

Two

dom

in

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU

Glavni urednici / Editors-in-Chief
Kristina Toplak, Marijanca Ajša Vižintin

Odgovorna urednica / Editor-in-Charge
Marina Lukšič Hacin

Tehnični urednik / Technical Editor
Tadej Turnšek

Mednarodni uredniški odbor / International Editorial Board
Synnove Bendixsen, Ulf Brunnbauer, Aleš Bučar Ručman, Martin Butler, Daniela I. Caglioti,
Jasna Čapo, Donna Gabaccia, Jure Gombač, Ketil Fred Hansen, Damir Josipovič,
Aleksej Kalc, Jernej Mlekuž, Claudia Morsut, Ikhlas Nouh Osman, Nils Olav Østrem,
Lydia Potts, Maya Povrzanović Frykman, Francesco Della Puppa, Jaka Repič,
Rudi Rizman, Matteo Sanfilippo, Annemarie Steidl, Urška Strle, Adam Walaszek,
Rolf Wörsdörfer, Simona Zavrtnik, Janja Žitnik Serafin

Lektoriranje in korektura / Copyediting and proofreading
Jana Renée Wilcoxon (angleški jezik / English)
Tadej Turnšek (slovenski jezik / Slovenian)

Oblikovanje / Design
Anja Žabkar

Prelom / Typesetting
Inadvertising d. o. o.

Založila / Published by
ZRC SAZU, Založba ZRC

Izdal / Issued by
ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije /
ZRC SAZU, Slovenian Migration Institute, Založba ZRC

Tisk / Printed by
Birografika BORI d. o. o.

Naklada / Printum
150

Naslov uredništva / Editorial Office Address
INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO IN MIGRACIJE ZRC SAZU
p. p. 306, SI-1001 Ljubljana, Slovenija
Tel.: +386 (0)1 4706 485; Fax +386 (0)1 4257 802
E-naslov / E-mail: dd-th@zrc-sazu.si
Spletna stran / Website: <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands>

Revija izhaja s pomočjo Javne agencije za
znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije in Urada Vlade Republike Slovenije
za Slovence v zamejstvu in po svetu /
Financial support: Slovenian Research and Innovation Agency and
Government Office for Slovenians Abroad

POTOMKE, POTOMCI SLOVENSКИH IZSELJENK, IZSELJENCEV TER OHRANJANJE SLOVENSKEGA JEZIKA IN KULTURE V BOSNI IN HERCEGOVINI: UVOD V TEMATSKI SKLOP

Biljana Babić,^I Marijanca Ajša Vižintin^{II}

COBISS: LL 1.20

V bilateralnem projektu »Potomci slovenskih izseljencev ter ohranjanje slovenskega jezika v Bosni in Hercegovini / Potomci slovenačkih iseljenika i očuvanje slovenačkog jezika u Bosni i Hercegovini« (BI-BA/21-23-018) sta sodelovala Filološka fakulteta Univerze v Banjaluki (vodja Biljana Babić) ter Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU (vodja Marijanca Ajša Vižintin). Pričujoči tematski sklop je eden od rezultatov znanstvenoraziskovalnega in terenskega dela, ki je potekalo v času trajanja projekta (1. 7. 2021–30. 6. 2023), ter dveh mednarodnih konferenc (Vižintin et al., 2021; Kern et al., 2023), ki sta potekali 10. 12. 2021 na Univerzi v Banjaluki in 10. 5. 2023 na ZRC SAZU v Ljubljani. Projekt sta financirala Ministrstvo za znanstveni in tehnološki razvoj, visoko šolstvo in informacijsko družbo, Vlada Republike Srbije, Bosna in Hercegovina, ter ARRS, Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (zdaj ARIS, Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije).

Cilj projektne sodelovanja je bil ugotoviti, katere oblike sodelovanja potekajo med organizacijami v Bosni in Hercegovini (slovenska društva, dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture, lektorati na univerzah), evidentirati dvo- in večjezične monografske knjižne izdaje (v slovenščini, srbsčini) ter v splošnih in univerzitetnih knjižnicah pregledati periodične publikacije, ki so obravnavale s Slovenkami, Slovenci povezana besedila v času medvojne in povojne Jugoslavije. V ta namen so raziskovalke, raziskovalci tako v Bosni in Hercegovini kot v Sloveniji opravljali terensko delo (polstrukturirani intervjuji z odgovornimi ali s sodelujočimi v omenjenih organizacijah) in pregledovali gradiva po knjižnicah.

Ljudje so se iz Slovenije v Bosno in Hercegovino preseljevali od 19. stoletja naprej, najprej v okviru Avstro-Ogrske, potem pa Jugoslavije z različnimi imeni (Kržišnik - Bukić, 2007; Koblar, 2008). Damir Josipović v članku »Politično-geografski

^I dr. filoloških znanosti, red. prof.; Univerza v Banjaluki, Filološka fakulteta, Banjaluka; biljana.babic@ff.unibl.org; ORCID <https://orcid.org/0009-0000-2785-299X>

^{II} dr. znanosti s področja poučevanja; ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, Ljubljana; Univerza v Novi Gorici, Nova Gorica; marijanca-ajsa.vizintin@zrc-sazu.si; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5463-8796>

dejavniki selektivnosti notranjih (medrepubliških) migracij v SFRJ (1945–1991) kot primer psevdoprostovoljnih migracij, s poudarkom na Bosni in Hercegovini« tematizira notranje jugoslovanske migracije. Loči tri različna migracijska obdobja v obdobju SFRJ: a) obdobje panjugoslovanske konsolidacije (1945–1953) in utrditve razmejitve med republikami ter afirmacije petih etničnih pripadnosti kot nosilnih jugoslovanskih konstitutivnih narodov; b) obdobje vsejugoslovanskega entuziazma in živahnih notranjih migracij med republikami (1953–1974 stran od matičnih etničnih skupnosti, ki sta ga zaznamovala upad deležev matičnih narodov v republikah in postopna destabilizacija manjšinskih območij visoke rodnosti; c) obdobje supranacionalne dezintegracije (1974–1991), za katero sta značilna specifična migracijska dinamika povratnih migracij ali migracij potomcev nekdanjih preseljenecv v republike etničnega središča ter visok delež heteroetničnih porok in porast nadnacionalnih jugoslovanskih opredelitev. V vseh treh obdobjih se je vzpostavljala tudi poseben tip psevdoprostovoljnih migracij, ki prikriva dejanske razmere soustvarjanja okolščin zaželeno preselitve specifične etnične populacije.

Leta 2014 je v državah naslednicah nekdanje skupne države Jugoslavije delovalo 44 slovenskih društev, od tega 10 v Bosni in Hercegovini (Žitnik Serafin, 2014; 2015), na katero se osredotočamo v tematskem sklopu. V tej državi so še danes organizirana slovenska društva ter dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture, ki je namenjen potomkam in potomcem slovenskih izseljenk in izseljencev (Lokar, 2013; Vižintin, 2015; Tomažič, 2018). Leta 2022 je v Bosni in Hercegovini delovalo še sedem slovenskih kulturnih društev, dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture pa so izvajale tri učiteljice. Poleg organiziranih oblik sodelovanja za slovenske izseljenke, izseljence ter njihove potomke, potomce se je bilo v Bosni in Hercegovini možno učiti slovenski jezik tudi na univerzitetni ravni (lektorati slovenščine), in sicer na dveh univerzah. Povezovanje med omenjenimi oblikami organizacij in možnosti za učenje slovenščine v svojem članku »Učenje slovenskega jezika in ohranjanje slovenske kulture v Bosni in Hercegovini« obravnavata Boris Kern in Marijanca Ajša Vižintin. Predstavljene ugotovitve temeljijo na raziskavi, opravljeni leta 2022 v Bosni in Hercegovini in Sloveniji.

O svetu, razdeljenem na dvoje, kolonizaciji (Fanon, 2010; Sarić et al., 2010; Josipovič, 2012) in pogostih elementih evrocentrizma, na drugi strani pa o jugoslovanski domačnosti v književnih besedilih piše Jaroš Krivec v prispevku »Srečanja s kolonialno Bosno: Slovenski pogledi med evropsko superiornostjo in (jugo) slovansko domačnostjo«. Slovenski avtorji so se pogosto dojemali kot del superorne evropske civilizacije in poudarjali kulturne razlike, medtem ko so pro(jugo) slovansko usmerjeni avtorji izražali naklonjenost in povezanost s prebivalci Bosne ter slednjo prikazovali kot prostor večkulturnega in miroljubnega sobivanja različnih kultur in religij.

Biljana Babić v članku »Slovenija in slovenski motivi v *Koledarju SPKD Prosvjeta* (1905–1947)« obravnava naslove in novice, povezane s Slovenijo in slovenskimi motivi v izdajah *Koledarja* v vsem obdobju njegovega izhajanja. Prisotnost Slovenije

in slovenskih motivov v *Koledarju* je bila bolj intenzivna v jugoslovanskem obdobju, medtem ko je bila v obdobju avstro-ogrske oblasti skromna. Tematski okviri so obsegali zgodovinska dejstva in geografske opise pokrajin v Sloveniji, besedila o slovenskih pisateljih in drugih znanih osebnostih ter besedila o izobraževanju in jugoslovanstvu. Z naklonjenostjo so pisali o profesorju sarajevske gimnazije Emilijanu Lileku, o pisateljih Ivanu Cankarju in Franu Maslju - Podlimbarskem, o arhitektu Jožetu Plečniku, slikarjih Rihardu Jakopiču in Matiji Jami idr. Edina ženska, o kateri so pisali, je bila slikarka Ivana Kobilca.

Tematski sklop zaključuje prispevek Dušana Tomažiča in Alije Suljića z naslovom »Demografske značilnosti tuzelskih Slovencev in njihova organiziranost«, ki predstavlja mikropogled na eno izmed slovenskih skupnosti v Bosni in Hercegovini, in sicer v Tuzli. Avtorja predstavita vzroke za naseljevanje Slovenk in Slovencev v Tuzlo ter njihovo povezovanje in delovanje od avstro-ogrskih časov pa vse do leta 2023.

VIRI IN LITERATURA

- Fanon, F. (2010). *V suženjstvo zakleti: Upor prekletih*. Založba CF.
- Josipovič, D. (2012). Instrumentalizacija etničnosti znotraj večnacionalnih držav: Primer kolonizacije Slovencev v avstro-ogrskem delu nekdanje Jugoslavije. *Dve Domovini / Two Homelands*, 35, 135–148. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GKUR3SCL>
- Kern, B., Vižintin, M. A., & Babić, B. (2023). *Slovenske migracije in povezovanje izseljenih Slovenk, Slovencev v Bosni in Hercegovini: Zbornik izvlečkov = Slovenačke migracije i povezivanje iseljenih Slovenki, Slovenaca u Bosni i Hercegovini: Knjiga sažetaka*. ZRC SAZU; Univerza v Banjaluki. https://isim.zrc-sazu.si/sites/default/files/Zbornik%20izvlečkov_SLO-BiH.pdf
- Koblar, S. (ur.) 2008. Četrta stran trikotnika: Slovenci v Bosni in Hercegovini: 1878–2000. Mladinska knjiga.
- Kržišnik - Bukić, V. (2007). *Slovenci v Bosni in Hercegovini skozi pričevanja, spomine in literarne podobe: 1831–2007*. Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Lokar, M. (2013). Zelen kot Slovenija in rdeč kot ljubezen: slovenski jezik med Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije. *Dve domovini / Two Homelands*, 38, 141–151. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-6HONZEJ2>
- Sarić, S., Štimac, V., & Juričić Čargo, D. (2010). Kolonizacija Slovencev v Bosni in Hercegovini od 1878 do 1918. *Arhivi*, 33(2), 397–406. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OI92YTKA>
- Tomažič, D. (2018). *Slovenačka etnička manjina u Bosni i Hercegovini = Slovenska etnička manjšina v Bosni in Hercegovini*. Udruženje Slovenaca Republike Srpske Triglav = Društvo Slovencev Republike Srpske Triglav.
- Vižintin, M. A. (2015). Otroci in dopolnilni pouk slovenščine v Bosni in Hercegovini: od jezika prednikov do jezika prihodnosti. V J. Žitnik Serafin (ur.), *Slovensko*

- izseljenstvo v luči otroške izkušnje* (str. 157–173). Založba ZRC. <https://doi.org/10.3986/9789612548469>
- Vižintin, M. A, Babić, B., & Kern, B. (2021). *Slovenke, Slovenci u Bosni i Hercegovini u 20. i 21. vijeku: jezička, kulturna i ekonomska pitanja te međusobno povezivanje: knjiga sažetaka = Slovenke, Slovenci v Bosni in Hercegovini v 20. in 21. stoletju: jezikovna, kulturna in ekonomska vprašanja ter medsebojno povezovanje: knjiga izvlečkov*. Univerza v Banjaluki; ZRC SAZU. https://isim.zrc-sazu.si/sites/default/files/Knjiga%20izvle%C4%8Dkov_konferenca%2010.%2012.%202021_0.pdf
- Žitnik Serafin, J. (ur.) 2014. *Priseljevanje in društveno delovanje Slovencev v drugih delih jugoslovanskega prostora*. Založba ZRC. <https://doi.org/10.3986/9789612546687>
- Žitnik Serafin, J. (2015). Recipročnost ali simetrija? Primerjava kulturnih interesov in možnosti dveh manjšin. *Dve domovini / Two Homelands*, 42, 113–126. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-F2M7EDP3>

DVE DOMOVINI • TWO HOMELANDS 62 • 2025

TEMATSKI SKLOP / THEMATIC SECTION

**MIGRACIJE IN RAZVOJ NA GORSKIH OBMEJNIH OBMOČJIH ŠVICE IN SLOVENIJE
(18.–20. STOLETJE) / MIGRATION AND DEVELOPMENT IN THE MOUNTAIN BORDERLANDS
OF SWITZERLAND AND SLOVENIA (18TH–20TH CENTURY)**

Luigi Lorenzetti

Migrations and Historical Development Paths—A Comparative Project Between Switzerland and Slovenia: Introduction to the Thematic Section

Fabio Rossinelli, Ricardo Borrmann

The Economic and Social Impacts of Colonial Emigration on Neuchâtel During the "Long 19th Century"

Janja Sedlaček, Marta Rendla

Long-Term Migration and Remittances in the Alpine District of Gornji Grad: Human Agency Amid Environmental and Social Constraints

Borut Žerjal

The Altruistic and Redistributive Effects of Emigration: Legacies and Benefices in Italian Switzerland (18th–19th Century)

Luigi Lorenzetti, Fabio Rossinelli

Return Migration and Real Estate Projects: Philanthropy or Speculation? The Examples of Le Locle and Locarno (Switzerland), From the Mid-19th Century to the 1910s

ČLANKI / ARTICLES

Aleš Bučar Ručman

Analiza priseljevanja v Slovenijo iz (in preko) držav nekdanje SFRJ z uporabo eklektičnega modela mednarodnih migracij

Claudia Schneider

A Conceptual Framework for Multi-Way Integration (MUWI) With a Focus on Residents' Multiple Identities and Intersectionalities

Majda Hrženjak

Seeking Care in the Neighboring Country: An Institutional Analysis of Transnational Care for Older People Between Slovenia and Croatia

Darko Ilin

Representations and Configurations of Multiculturalism in Louis Adamič's *The Native's Return*

Martina Bofulin, Miha Kozorog

»Ugotoviš, kaj vse se da«: Ekonomske priložnosti in strategije priseljenih državljanov Slovenije v Ljudski republiki Kitajski

Nadia Molek

Migration and Identity Processes of Slovenians in Argentina: A Literature Review

TEMATSKI SKLOP / THEMATIC SECTION

**POTOMKE, POTOMCI SLOVENSKEGA IZSELJENK, IZSELJENCEV TER OHRANJANJE
SLOVENSKEGA JEZIKA IN KULTURE V BOSNI IN HERCEGOVINI / DESCENDANTS OF
SLOVENIAN EMIGRANTS AND THE PRESERVATION OF THE SLOVENIAN LANGUAGE AND
CULTURE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Biljana Babić, Marijanca Ajša Vižintin

Potomke, potomci slovenskih izseljenk, izseljencev ter ohranjanje slovenskega jezika in kulture v Bosni in Hercegovini: Uvod v tematski sklop

Damir Josipović

Politično-geografski dejavniki selektivnosti notranjih (medrepubliških) migracij v SFRJ (1945–1991) kot primer pseudoprostovoljnih migracij, s poudarkom na Bosni in Hercegovini

Boris Kern, Marijanca Ajša Vižintin

Učenje slovenskega jezika in ohranjanje slovenske kulture v Bosni in Hercegovini

Jaroš Krivec

Srečanja s kolonialno Bosno: slovenski pogledi med evropsko superiornostjo in (jugo) slovansko domačnostjo

Biljana Babić

Slovenija in slovenski motivi v *Koledarju SPKD Prosvjeta* (1905–1947)

Dušan Tomažič, Alija Suljić

Demografske značilnosti tuzelskih Slovencev in njihova organiziranost

ISSN 0353-6777

9 770353 677013

ISSN 1581-1212

Založba ZRC